Голові разової спеціалізованої вченої ради
НУ «КАІ», доктору економічних наук, професору,
професору кафедри фінансових технологій та бізнесу,
Касьяновій Наталії Віталіївні

РЕЦЕНЗІЯ
рецензента Пілецької Саміри Тимофіївни
на дисертаційну роботу Ніколаєнка Артура Костянтиновича
на тему «Детермінанти розвитку національного ІТ-ринку в умовах глобальних викликів», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка

Актуальність теми дисертації.

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується поглибленням процесів цифровізації та зростанням ролі інформаційних технологій як стратегічного ресурсу національної конкурентоспроможності. В умовах повномасштабної збройної агресії проти України та глобальних шоків інформаційно-технологічний сектор набуває не лише економічного, а й безпекового значення: він забезпечує понад 37 % загального обсягу експорту послуг України, зайнятість понад 300 тисяч фахівців і понад мільярд доларів США щорічних податкових надходжень. Водночас потенціал екстенсивної аутсорсингової моделі вичерпується, а існуючий методичний інструментарій оцінювання галузі та її стратегічної переорієнтації не адаптований до системних криз.

У цьому контексті дисертаційне дослідження Ніколаєнка А.К. є своєчасним і науково обґрунтованим, оскільки спрямоване на формування цілісного теоретико-методичного апарату, що поєднує оцінювання потенціалу ІТ-ринку із вимірюванням стійкості та адаптивності суб'єктів господарювання в умовах глобальних викликів. Запропонований автором підхід дозволяє інтегрувати фінансові, операційні та кадрові показники з індикаторами резильєнтності, що є особливо важливим для антикризового управління ІТ-компаніями у періоди підвищеної турбулентності зовнішнього середовища.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане у межах планових науково-дослідних робіт Національного університету «Київський авіаційний інститут», Факультету менеджменту, фінансів та маркетингу, кафедри фінансових технологій та бізнесу за темами: «Глобалізаційні процеси в міжнародній економіці в умовах волатильності ринків» (номер державної реєстрації 0122U000393, 2022–2024 рр.) та «Розвиток соціально-економічних систем в умовах турбулентності світової економіки» (номер державної реєстрації 0123U100645, 2023–2025 рр.). Тема відповідає освітньо-науковій програмі «Економіка» за спеціальністю 051 «Економіка».

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Дисертаційна робота Ніколаєнка А.К. вирізняється логічною узгодженістю та методичною коректністю. Достовірність наукових результатів забезпечується широким використанням загальнонаукових і спеціальних методів дослідження: системного, структурно-функціонального, порівняльного аналізу, економіко-статистичних методів, методів багатокритеріального оцінювання, економіко-математичного моделювання (багатофакторна регресія, кластерний та факторний аналіз, байєсівський висновок) та імітаційного моделювання. Логічна узгодженість висновків з аналітичною частиною та обґрунтованість пропозицій підтверджують високий рівень дослідницької компетентності здобувача.

Дослідження ґрунтується на значному масиві фактологічних даних, отриманих з офіційних джерел. Запропоновані автором моделі пройшли апробацію на емпіричних даних регіонального рівня, що підтверджує надійність розроблених методичних інструментів та можливість їх практичного застосування у системі стратегічного управління ІТ-сектором.

Наукова новизна одержаних результатів.

Найбільш важливі наукові результати дослідження Ніколаєнка А.К., що містять елементи наукової новизни, полягають у наступному:

удосконалено:

– стійкісно-адаптивну збалансовану систему показників (RA-BSC) для комплексного оцінювання процесів переорієнтації українських ІТ-компаній у глобальному середовищі, яка, на відміну від традиційних підходів, інтегрує показники фінансової стійкості, ринкової адаптації, безперервності внутрішніх процесів та організаційної гнучкості, що дозволяє комплексно враховувати вплив кризових, воєнних і геополітичних чинників на розвиток ІТ-сфери;

– методичний підхід до оцінювання потенціалу національного ІТ-ринку на основі поєднання багатокритеріального оцінювання, економіко-математичного моделювання та прогнозних методів, що підвищує аналітичну обґрунтованість результатів в умовах високої невизначеності та нестабільності зовнішнього середовища;

– інструментарій аналізу розвитку національного ІТ-ринку, доповнений показниками стійкості, адаптивності та здатності до ринкової переорієнтації, що дозволяє здійснювати більш повну діагностику функціонування ІТ-сфери в умовах глобальних економічних, технологічних та безпекових викликів;

дістали подальшого розвитку:

– теоретичні положення щодо трактування національного ІТ-ринку як стійкісно-адаптивної соціально-економічної системи, розвиток якої визначається не лише темпами зростання та експортними показниками, а й здатністю до збереження безперервності бізнес-процесів, швидкої релокації, диверсифікації ринків і мінімізації системних ризиків в умовах глобальних викликів;

– підходи до ідентифікації та класифікації детермінант розвитку національного ІТ-ринку, які, на відміну від існуючих, доповнено безпековими, геополітичними та інституційними чинниками, що дозволяє комплексно оцінювати трансформацію бізнес-моделей ІТ-компаній і напрями їх стратегічної переорієнтації;

– науково-методичні підходи до прогнозування впливу розвитку ІТ-галузі на соціально-економічний розвиток України, які враховують особливості функціонування ІТ-ринку в умовах воєнного стану, глобальної нестабільності та цифрової трансформації економіки.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях, персональний внесок здобувача.

Результати дисертаційного дослідження висвітлено в 11 наукових публікаціях загальним обсягом 8,02 друк. арк., з яких автору належить 7,74 друк. арк. У тому числі: 5 наукових статей у фахових виданнях України (категорії Б), матеріали однієї з яких індексуються у наукометричній базі Scopus, та 6 публікацій у матеріалах науково-практичних конференцій. Особистий внесок здобувача у спільних публікаціях чітко розмежовано. У дисертації та публікаціях відсутні ознаки академічного плагіату; усі запозичення мають відповідні посилання на першоджерела. Сукупність публікацій повною мірою відповідає вимогам пунктів 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії…», затвердженого постановою КМУ № 44 від 12.01.2022 р.

Структура та зміст дисертації, мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг становить 217 сторінок, основний зміст викладено на 170 сторінках. Робота містить 30 таблиць, 3 рисунки, 4 додатки; список використаних джерел налічує 205 найменувань.

У першому розділі систематизовано теоретичні підходи до визначення сутності ІТ-ринку, обґрунтовано доцільність його трактування як багаторівневої соціально-економічної системи, виокремлено чотири групи зовнішніх викликів. У другому розділі здійснено діагностику інструментарію та моделей оцінювання потенціалу галузі, розроблено стійкісно-адаптивну збалансовану систему показників (RA-BSC) та інтегральну модель

потенціалу з байєсівською корекцією. У третьому розділі обґрунтовано систему детермінант та 21 інструмент стратегічної переорієнтації галузі, побудовано сценарний прогноз розвитку до 2030 року. Робота виконана українською мовою з дотриманням логічного, послідовного наукового стилю та усталеної економічної термінології.

Оцінка змісту, завершеності та дотримання принципів академічної доброчесності.

Зміст дисертації відповідає вимогам Стандарту вищої освіти за третім (освітньо-науковим) рівнем за спеціальністю 051 «Економіка» та узгоджується з напрямками досліджень кафедри фінансових технологій та бізнесу Національного університету «Київський авіаційний інститут». За результатами перевірки на текстові співпадіння встановлено, що дисертація Ніколаєнка А.К. є самостійною науковою працею і не містить ознак фальсифікації, фабрикації чи плагіату. Використання ідей і результатів інших авторів супроводжується належними посиланнями на джерела.

Практичне значення одержаних результатів.

Результати дисертаційного дослідження мають вагоме прикладне значення та впроваджено у діяльність: ТОВ «Sigma Software» (довідка про впровадження від 23.03.2026); Ради молодих учених при Міністерстві освіти і науки України (довідка про впровадження від 23.04.2025 № 2787); Національного університету «Київський авіаційний інститут» при викладанні дисциплін «Соціально-економічна діагностика в умовах глобалізації» та «Системи штучного інтелекту» (довідки про впровадження від 28.05.2025); бізнес-школи Нови-Сонч – Національного університету Луїса (Республіка Польща, лист-підтвердження від 27.08.2025).

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи.

Позитивно оцінюючи дисертаційну роботу в цілому, вважаємо за необхідне висловити окремі зауваження дискусійного характеру:

1. У запропонованій стійкісно-адаптивній збалансованій системі показників (RA-BSC), представленій у таблиці 2.6 на с. 87 дисертації,

важливою новизною є показник «коефіцієнт плинності кадрів з поправкою на вимушену релокацію». Водночас у тексті бракує деталізованої процедури такого «корегування»: який саме алгоритм нормалізації застосовується для розмежування добровільної та вимушеної релокації, як ураховуються релокації в межах України порівняно з виїздом за кордон. Уточнення цих методичних аспектів підсилило б практичну застосовність моделі, особливо в антикризовому управлінні людським капіталом ІТ-компаній.

2. У підрозділі 2.3 побудовано низку економіко-математичних моделей (формули 2.1–2.16), серед яких базовою є багатофакторна лінійна регресія. З огляду на високу динаміку та структурні зрушення ІТ-ринку – зокрема виявлене автором порушення довоєнної кореляції між кількістю фахівців та обсягом експорту (с. 79) – доцільним було б обґрунтувати свідомий вибір саме лінійної специфікації моделі та коротко аргументувати, чому нелінійні форми (логарифмічна, степенева) не застосовувалися. Це посилило б методичну прозорість роботи.

3. У сценарному прогнозі розвитку галузі до 2030 року (с. 168–174) представлено три варіанти – оптимістичний, інерційний та песимістичний. Водночас критерії розмежування між сценаріями викладені переважно в описовій формі. Зокрема, у тексті йдеться про «масову перереєстрацію компаній у Польщі або Румунії» як одну з умов реалізації песимістичного сценарію. Доцільно було б формалізувати кількісні порогові значення (частка релокованих юридичних осіб, відсоток скорочення експортних надходжень), за яких сценарій вважається реалізованим, що підвищило б операційну цінність прогнозу для прийняття управлінських рішень.

Висловлені зауваження мають виключно конструктивний і рекомендаційний характер та жодним чином не зменшують наукової та практичної цінності проведеного дослідження.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Ніколаєнка Артура Костянтиновича на тему «Детермінанти розвитку національного ІТ-ринку в умовах глобальних

викликів» є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому розв'язано важливе науково-практичне завдання – розроблено теоретико-методичні засади та інструментарій оцінювання потенціалу національного ІТ-ринку в умовах глобальних викликів. Робота виконана на високому науковому рівні, містить нові науково обґрунтовані результати, що мають істотне значення для розвитку економічної науки у відповідній галузі знань. За актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, теоретичним та практичним значенням здобутих результатів дисертаційна робота відповідає вимогам, передбаченим у пунктах 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а Ніколаєнко Артур Костянтинович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

Рецензент:
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових технологій
та бізнесу Факультету менеджменту,
фінансів та маркетингу
Національного університету
«Київський авіаційний інститут» Саміра ПІЛЕЦЬКА

«8» 06 2026 р.

Саміра Пілецької
свідчу власноручний
підпис